

LỊCH SỬ XÂY DỰNG BỘ MÁY HÀNH CHÍNH CÁCH MẠNG Ở TRUNG ƯƠNG THỜI KỲ 1945 - 1946

NGUYỄN HUY CÁT

Đại học KH Xã hội & Nhân văn - ĐHQGHN

1. Yêu cầu ra đời một bộ máy hành chính cách mạng.

Năm 1930, trong Chính cương Sách lược vắn tắt, Đảng Cộng sản Việt Nam đã mạnh mẽ xây dựng chính phủ công nông binh. Tháng 10 - 1930, quan điểm đó một lần được khẳng định trong luận cương chính trị của Đảng.

Từ định hướng ban đầu, Đảng Cộng sản Việt Nam bắt tay vào vận động giác ngộ chúng, xây dựng lực lượng cách mạng. Từ phong trào cách mạng sôi động thời kỳ 1931, Xô viết Nghệ Tĩnh đã đặt luận chứng đầu tiên về xây dựng một "Cơ quan hành chính đại diện chân chính của nhân dân ở địa phương" [1].

Chiến tranh thế giới lần thứ 2 bùng nổ, trước sự chuyển biến của tình hình, Đảng ta đã thực hiện sự điều chỉnh chiến lược cách mạng. Về tổ chức cơ quan chính trung ương, hội nghị Trung ương lần thứ 8 của Đảng khẳng định "Sau khi đánh được Nhật - Pháp, sẽ thành lập một chính phủ cách mạng của nước Việt Nam dân chủ hoà" "Chính phủ của nước Việt Nam dân chủ cộng hoà do Quốc dân đại hội cử lên" [2].

Khẳng định trên đây thể hiện bước phát triển mới về nhận thức thực tiễn của Đảng với một mô hình quản lý đất nước, trên cơ sở định hướng từ năm 1930.

Để tập hợp lực lượng chống đế quốc, Đảng ta đã sáng lập mặt trận Việt minh. Từ cơ sở một tổ chức tập hợp quần chúng, mặt trận Việt minh đã vươn tới thực hiện vai trò tổ chức bộ máy hành chính cách mạng.

Ngày 9 - 3 - 1945, Nhật làm đảo chính Pháp, Ban thường vụ trung ương Đảng ra chỉ thị "Nhật - Pháp bán nhau và hành động của chúng ta". Bản chỉ thị nêu ra những hình thức chức uỷ ban cách mạng, nhằm tổ chức và động viên nhân dân vào công cuộc giải phóng nước.

Trước sự chuyển biến mau lẹ của tình hình, Tổng bộ Việt minh ra chỉ thị về thành lập ban dân tộc giải phóng các cấp và khẳng định "Ủy ban dân tộc giải phóng là hình thức chính phủ, trong đó nhân dân học tập để tiến lên giữ chính quyền cách mạng" [3].

Dưới sự lãnh đạo của Đảng, các cuộc khởi nghĩa từng phần nổ ra ở nhiều nơi. Đến tháng 6 - 1945, khu giải phóng Việt Bắc gồm 6 tỉnh đã ra đời. Tại đây, một Ủy ban Lâm thời đã nhận nhiệm vụ lãnh đạo toàn khu về mọi mặt. Ủy ban này thực sự nắm chính quyền và thi hành những chính sách của Việt minh. Nhận xét về vấn đề này, đồng chí Trường Chinh nói: "Những tổ chức ấy có tác dụng rất lớn. Nó mang lại cho nhân dân một dịp thực hiện thông dẫu phiếu và tập dần công việc hành chính" [4].

Tháng 8 - 1945, tình thế cách mạng xuất hiện trực tiếp. Thời cơ giành chính quyền nước đã đến. Ngày 13-8-1945 hội nghị toàn quốc của Đảng họp tại Tam Trào đã quyết

ngiã giành chính quyền trong cả nước. Ngày 16-8-1945, tại Quốc dân Đại hội Tân
Ủy ban dân tộc giải phóng Việt Nam, tiền thân của chính phủ Lâm thời nước Việt Nam
dân chủ cộng hoà đã được thành lập. Đại hội Quốc dân Tân trào có ý nghĩa vô cùng to lớn với
đời của cơ quan hành chính cách mạng ở Trung ương.

Ngày 21-8-1945, Ủy ban dân tộc giải phóng Việt Nam được cải tổ thành chính phủ Lâm
thời nước Việt Nam dân chủ cộng hoà. Bộ máy hành chính cách mạng ở Trung ương được
thành lập. Ở cấp tỉnh "Những Ủy ban giải phóng đã biến thành những cơ quan hành chính thực
thực" [5].

Quá trình xây dựng, củng cố bộ máy hành chính cách mạng ở Trung ương thời đầu năm 1945 - 1946.

Ngay sau ngày độc lập, chính quyền Cách mạng đứng trước tình thế ngàn cân treo trên
đầu. Vì cuộc đấu tranh của nhân dân ta vẫn tiếp diễn "kháng chiến kiến quốc".

Để chính thức hoá và hoàn thiện cơ quan hành chính trung ương, công việc đầu tiên phải
thực hiện là tổ chức cuộc tổng tuyển cử tự do trong cả nước "xúc tiến đi đến Quốc hội để quy
định Hiến pháp, bầu Chính phủ chính thức" [5].

Ngày 8-9-1945, Chính phủ Lâm thời nước Việt Nam dân chủ cộng hoà đã ban hành Sắc
lệnh số 14 quyết định mở cuộc tổng tuyển cử bầu ra Quốc hội. Sắc lệnh ghi rõ "Chính phủ
dân toàn quốc sẽ do một Quốc dân Đại hội bầu ra theo lối phổ thông đầu phiếu [6].

Ngày 21-9-1945, Chính phủ ra tiếp Sắc lệnh số 39/SL thành lập Ủy ban dự thảo thể lệ
tổng tuyển cử, Sắc lệnh 51/SL ngày 17-10-1945 quy định những điều khoản bảo đảm tổng
tuyển cử tự do, dân chủ.

Tất cả những việc làm đó thể hiện ý thức trách nhiệm của Đảng và nhân dân ta về một
dân chủ.

Ngày 6-1-1946, tổng tuyển cử mang tính dân chủ đầu tiên ở Việt Nam được tiến hành
trong cả nước. Toàn quốc đã bầu 333 đại biểu đại diện cho các đảng phái, tôn giáo. Thắng lợi
của tổng tuyển cử, Quốc hội đầu tiên của nước Việt Nam mới ra đời, đặt cơ sở pháp lý cho
thành lập chính phủ chính thức - Cơ quan hành chính cao nhất ở Việt Nam.

Sau thắng lợi tổng tuyển cử, bọn đế quốc và các thế lực thù địch càng điên cuồng chống
cách mạng. Đứng trước tình hình đó, Đảng ta một mặt nhanh chóng tổ chức nhân dân sẵn
sàng kháng chiến, mặt khác chuẩn bị khẩn trương, chu đáo kỳ họp thứ nhất của Quốc hội
đầu tiên. Ngày 25-2-1946, sau nhiều lần thương lượng, hội nghị liên tịch bốn đảng phái chính
là Việt minh, Dân chủ, Việt Quốc, Việt Cách đã thống nhất thành lập chính phủ Liên hiệp
kháng chiến chính thức.

Ngày 2-3-1946, sau một thời gian chuẩn bị, Quốc dân khoá I đã khai mạc tại thủ đô Hà
Nội. Quốc hội đã nhất trí bầu Hồ Chí Minh làm chủ tịch chính phủ. Quốc hội đã giao cho chủ
tịch và phó chủ tịch đứng ra thành lập chính phủ mới. Danh sách các thành viên Chính phủ
Liên hiệp kháng chiến hình thức 12 bộ được thông qua.

Sự ra đời của Chính phủ Liên hiệp kháng chiến đánh dấu sự phát triển trong quá trình xây
dựng bộ máy hành chính cách mạng của Đảng và nhân dân ta. Từ Ủy ban dân tộc giải phóng
Việt Nam đến Chính phủ Lâm thời, đến đây cơ quan hành chính ở Trung ương thực sự có đủ
đủ cơ sở pháp lý để điều hành mọi mặt của đất nước, tổ chức động viên nhân dân toàn quốc vào
cuộc kháng chiến.

Sau kỳ họp thứ 1 Quốc hội khoá I, tình hình biến chuyển mau lẹ. Đứng trước yêu cầu Cách mạng, Ban Thường vụ Quốc hội đã triệu tập kỳ họp thứ 2 Quốc hội khoá I. Tại kỳ họp này, ngày 3-11-1946, Chính phủ mới do Hồ Chí Minh đứng đầu được thành lập gồm 14 thành viên.

Kỳ họp thứ 2 Quốc hội khoá I đã biểu quyết, thông qua Hiến pháp của nước Việt Nam dân chủ cộng hoà. Hiến pháp năm 1946 ra đời đánh dấu sự phát triển của quá trình xây dựng chính quyền, thể hiện sự hoàn chỉnh một bước về thể chế chính trị ở nước ta, đồng thời định bằng đạo luật về chức năng, quyền hạn và tổ chức của bộ máy hành chính cách mạng ở nước ta.

Ngoài những nội dung quy định về tổ chức bộ máy nhà nước, Hiến pháp khẳng định quan hành chính cao nhất của toàn quốc là Chính phủ nước Việt Nam dân chủ cộng hoà (điều 43). Chính phủ gồm có Chủ tịch nước, Phó Chủ tịch và nội các. Nội các có Thủ tướng, Bộ trưởng, Thứ trưởng và có thể có Phó Thủ tướng (điều 44). Chủ tịch nước chọn Thủ tướng trong nghị viện và đưa ra nghị viện biểu quyết. Thủ tướng chọn các Bộ trưởng trong nghị viện và đưa ra nghị viện biểu quyết toàn thể danh sách.

Với những nội dung trên, Hiến pháp năm 1946 đã phản ánh bản chất của chế độ mới, ánh sáng một bộ máy hành chính cách mạng thực sự của dân, do dân, vì dân.

Để kiện toàn và củng cố từng bước cơ quan Hành chính Trung ương, Đảng và Nhà nước ta đã xúc tiến xây dựng, tổ chức các cơ quan chuyên môn, ban ngành trực thuộc.

Ngày 3-5-1946, Chính phủ ra sắc lệnh số 57/SL thành lập Văn phòng Chủ tịch nước và Văn phòng Thủ tướng chính phủ.

Ngày 23-11-1945, Chính phủ ban hành sắc lệnh số 64/SL thành lập Ban Thanh tra Quốc gia. Ban Thanh tra đặc biệt có nhiệm vụ giúp Chính phủ trông coi các hoạt động thanh tra, kiểm tra. Ngày 31-12-1945, Chính phủ ban hành Sắc lệnh số 78/SL thành lập Ủy ban Kế hoạch Quốc gia để nghiên cứu, lập kế hoạch kiến thiết đất nước. Ủy ban này có nhiệm vụ nghiên cứu một kế hoạch kiến thiết Quốc gia về các ngành kinh tế, tài chính, hành chính, xã hội và thảo luận những đề xuất lên Chính phủ. Ủy ban này đặt dưới quyền chỉ đạo trực tiếp của Chủ tịch nước....

Song song với quyết định thành lập các Ủy ban trực thuộc Chính phủ, Nhà nước ta ban hành các Sắc lệnh, Nghị định về tổ chức các bộ. Trong mỗi bộ của Chính phủ sẽ có một Văn phòng, các nha, có thể có cơ quan thanh tra và một ban cố vấn nếu thấy cần thiết.

Theo Sắc lệnh số 57, Bộ tài chính được tổ chức có: Văn phòng, các phòng sự vụ, các cơ quan trực thuộc, nha thanh tra tài chính và ban cố vấn chuyên môn.

Cùng với quá trình chăm lo xây dựng hệ thống tổ chức trong bộ máy hành chính, Đảng và Nhà nước ta đặc biệt quan tâm đến bản chất và hiệu quả của bộ máy ấy. Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, Cơ quan hành chính Cách mạng phải là cơ quan thực sự liêm khiết, biết lắng nghe ý kiến của Người phê phán những thói hư, tật xấu của một số cán bộ làm công tác chính quyền. Thời nhắc nhở các cấp đảng đảng "tướng mình trong cơ quan Chính phủ là thần thánh trong kinh nhân dân, cử chỉ lúc nào cũng vác mặt quan cách mạng" [7].

Với những chủ trương và biện pháp đúng đắn cụ thể, cơ quan hành chính trung ương và địa phương được củng cố. Nhờ vậy, nó đã phát huy vai trò của mình trong việc điều hành, quản lý đất nước và tạo điều kiện để xây dựng bộ máy hành chính cách mạng ở các địa phương.

Tài liệu tham khảo:

Thực tế lịch sử xây dựng bộ máy hành chính cách mạng ở Trung ương thời kỳ 1945 - 1946 thể hiện ra những nhận xét sau đây:

Quá trình xây dựng bộ máy hành chính cách mạng nói chung và ở Trung ương nói riêng thực sự là cuộc đấu tranh dân tộc hết sức gay go và phức tạp. Bởi lẽ, sau khi giành được quyền, nhân dân ta không thể xây dựng bộ máy hành chính mà theo kiểu giai cấp bóc lột. Thêm vào đó, kinh nghiệm về xây dựng bộ máy hành chính cách mạng chúng ta có nhiều. Các thế lực đối lập với ta cũng luôn tìm cách chống phá.

Trong khi xây dựng bộ máy hành chính cách mạng ở Trung ương, Đảng và Nhà nước ta luôn đặt nó trong sự vận hành chung của cơ quan nhà nước, của hệ thống tổ chức từ Trung ương đến địa phương. Những nguyên tắc này bảo đảm tính dân chủ, đồng thời tăng sự giám sát của Quốc hội, Hội đồng nhân dân, các Cơ quan bảo vệ pháp luật đối với công việc của Cơ quan hành chính Trung ương và Ủy ban hành chính các cấp.

Trong điều kiện chưa có nhiều kinh nghiệm, Đảng ta thực hiện chính sách đoàn kết, mở rộng hành phần trong cơ quan hành chính, nhằm thu phục những người tài đức vào công tác quản lý chính quyền là hoàn toàn đúng đắn. Bên cạnh đó, Đảng hết sức chăm lo công tác tuyển dụng chính trị, tư tưởng và chuyên môn, làm cho bộ máy hành chính cách mạng ngày càng vững mạnh, hoàn thành nhiệm vụ mà lịch sử giao phó.

Kinh nghiệm xây dựng bộ máy hành chính cách mạng thời kỳ 1945 - 1946 vẫn là những nền tảng sinh động để Đảng và nhân dân ta vận dụng, phát huy nhằm xây dựng và hoàn thiện bộ máy hành chính của Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam mà trọng tâm là cải cách một bước nền hành chính quốc gia.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Đại cương lịch sử Nhà nước và pháp luật Việt Nam (từ cách mạng Tháng Tám đến nay), Viện Khoa học Xã hội, XB KHXH. 1983, tr. 218.

Đại cương lịch sử Đảng 1930 - 1945, tập III Ban NCLSD Trung ương, Hà Nội 1977, tr. 196.

Đại cương lịch sử Đảng 1930 - 1945, tập III, Ban NCLSD Trung ương, Hà Nội 1977, tr. 518.

Đường lối cách mạng dân tộc dân chủ nhân dân ở Việt Nam, tập I, NXB Sự thật, Hà Nội 1976, tr. 365 - 366.

Đại cương lịch sử Đảng 1945 - 1954, tập I, Ban NCLSD TƯ, Hà Nội 1977, tr. 28.

Nam dân quốc công báo, số 1(1945), ngày 29-9.

Đại cương lịch sử Đảng 1945 - 1954, tập I, Ban NCLSD TƯ, Hà Nội 1978, tr. 17.

HISTORY OF CONSTRUCTING THE REVOLUTIONARY ADMINISTRATIVE AT CENTRAL LEVEL DURING THE 1945 - 1946 PERIOD.

NGUYEN HUY CAT

College of Social Sciences & Humanities - VN

After the victory of the August Revolution, our Revolutionary administrative system was established at all levels, from the central to local authorities. In order to overcome numerous troubles and difficulties in 1945 and 1946, Our Party and People rapidly carried out immediate policies and measures to establish and consolidate the Government and Administrative Mechanism in general, and Central administrative body in particular.

In order to officially legalize the Central Government, our Party and People carried out a general election to set up the First National Assembly. At the first session of The Legislature, The Resistance Collation Government, the supreme administrative body at Central level was established. In November 1946, at the second session of the first Legislature, the Constitution of Vietnam was passed. Different executive bodies, specific committee branches under the direct control of Government were gradually built and consolidated.

The process of constructing the Revolutionary administrative system at Central level was indeed a fierce and severely difficult national struggle. Our Party always put this process in connection with the government organizational system and at the same time paid attention to personnel work. Thank to that, the Central Administrative Mechanism was unceasingly strengthened and effectively functioned in the national resistance and construction.